

Hnutí DUHA

Prales u pramenů Vltavy

Pod Černou horou na Šumavě se sbíhají desítky pramínků, jež dávají vzniknout bájemi opředené řece Vltavě. Toto podmanivé místo odedávna láká poutníky i turisty. Málokdo však ví, že právě kolem pramenů Vltavy se dochoval zbytek vzácného horského smrkového pralesa – typického pro Šumavu. A ještě méně je těch, kteří tuší, že právě tady se nyní odehrává jedno z velkých dramát přírody.

Unikátní staleté horské smrčiny totiž postupně usychají. Příčinou je vysoký věk prastarých stromů, jejichž život je u konce. Rychlost, s jakou umírají, ale ovlivnila neuvážená těžba kůrovcem napadených stromů, která se přiblížila až k samotné hranici nejpřísněji chráněné první zóny národního parku. Holiny otevřely cestu orkánu Kyrill a následné polomy vytvořily pro tohoto brouka živnou půdu. Staré smrky mu nedokáží odolávat a umírají nikoliv postupně, ale najednou. Pod nimi však čeká na svou příležitost nová generace mladých stromků.

Pradávný cíl poutníků

Za hlavní pramen naší nejdelsí řeky platí Černý potok vyvěrající pod Černou horou. U Kvildy se mění v Teplou Vltavu a ještě dál, u Mrtvého luhu, se spojuje se Studenou Vltavou.

Ještě v roce 1856 pokrýval téměř celou Černou horu nenarušený prales. Majitel zdíkovského panství se jej rozhodl alespoň z části chránit a přikázal ponechat 111 jiter (tj. 64 hektarů) pro věčné časy bez jakýchkoliv těžebních zásahů. Z toho se ovšem do dnešní doby zachovalo pouhých 2,5 hektaru kolem samotných pramenů Vltavy. Zbytek původního pralesa padl za oběť kácení zejména polomů a kůrovcem napadených stromů, nejvíce při větrné a následně kůrovcové kalamitě v letech 1868 až 1880.

Místo, odkud se Vltava vydává do českého vnitrozemí na cestu dlouhou 433 kilometrů, bylo odedávna cílem poutníků a turistů. V roce 1923 zde postavil Klub českých turistů chatu, která za druhé světové války sloužila jako zajatecký pracovní tábor pro sovětské a francouzské vojáky. V šedesátých letech minulého století byl už zrušený objekt zbořen. V období komunistického režimu se oblast pramene Vltavy nacházela v hraničním pásmu, kam po čtyřicet let nesměla vkročit skoro ani noha. Dnes přichází na dávno oblíbené místo opět mnoho návštěvníků. V roce 2007 Prameny Vltavy přivítaly téměř 78 tisíc výletníků.

Teplá Vltava

Jeden z vedlejších pramenů Vltavy

Svět rašelinišť, horských a podmáčených lesů

Na dně údolí u pramenů Vltavy se rozkládá mozaika rašelinišť, podmáčených a rašelinných smrčín. Nad údolím stojí 300 až 400 let starí velikáni, přesto jde o věkově značně rozrůzněný porost, ve kterém najdeme i mladé stromky.

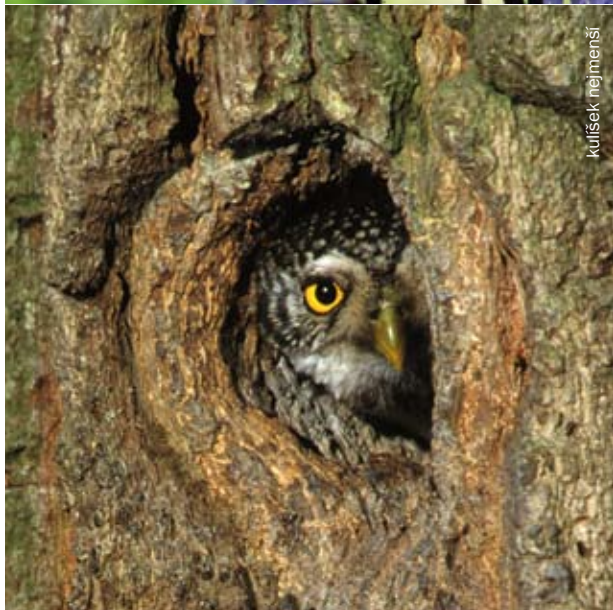
Vyskytuje se zde řada ohrožených druhů živočichů, například rys ostrovid, rejsek horský, tetřev hlušec, puštík bělavý, sýc rousný, kulíšek nejmenší či datlík tříprstý. V posledních letech se v oblasti objevila i naše nejsilnější šelma: vlk. Přímo na rašeliništi je vázaný vzácný střívlík Menetriésův nebo motýli žluťásek borůvkový či perleťovec mokřadní. Roste zde sedmikvítek evropský, chráněná dřípatka horská, žebrovice různolistá či kriticky ohrožený bradáček srdčitý.

Od roku 1995 patří území v okolí pramenů Vltavy o rozloze necelých 67 hektarů do prvních, nejpřísněji chráněných zón Národního parku Šumava. Celá oblast náleží do soustavy chráněných území evropského významu NATURA 2000 a je rovněž na seznamu nejdůležitějších světových mokřadů chráněných mezinárodní Ramsarskou konvencí.

Mnoho živočichů je na proměnách lesa, způsobených například kůrovcem, životně závislých. Například kulíšek nejmenší potřebuje dutiny starých či odumřelých stromů.

dřípatka horská

kulíšek nejmenší

Mrtvé stromy, nový život

Důležitou součástí přírody horského lesa je lýkožrout smrkový, zvaný kůrovec, který napadá čerstvé polomy, staré nebo jinak oslabené smrky. Odstraňuje tak neživotaschopné jedince, kteří uvolňují místo mladým. Někdy se ovšem natolik přemnoží, že dokáže překonat i obranyschopnost zdravých smrků. Z historických dokumentů víme, že tento brouk napadl i statisíce stromů. Nikdy však nezničil samotný les – ten má schopnost se vždy obnovit.

Mezi suchými stromy najdeme živé smrky, které se dokázaly kůrovci ubránit. Z jejich semen vyrůstají mladé smrčky a vytváří nový, odolnější les. Stojící souše vytváří polostín a chrání malé semenáčky před slunečním žářem. Po pádu na zem začnou tlít. Jejich rozkládající se tělo poskytuje mladým stromkům potřebné živiny. Takto se horské lesy na Šumavě obnovovaly po tisíciletí, dávno před příchodem lidí.

Pro přírodu smrt jedinců nic neznamená. Patří do ní. Vědecké výzkumy na Šumavě zjistily, že v lese odumřelých stromů překvapivě najdeme více druhů třeba ptáků, hub nebo střívků než v lese zeleném.

Na zachovalém přirozeném lese u pramene Vltavy můžeme pozorovat přírodní cyklus obnovy horského smrkového lesa. Staré stromy jsou napadeny kůrovcem, a postupně umírají. Poté, co jim opadají jehličí, pouští více světla k zemi, což umožňuje růst mladých stromků. Boj o prostor vyhrájí jen ti nejsilnější a nejodolnější jedinci.

Prales ohrožen kácením

Horské smrkové lesy jsou mnohem více než kůrovcem ohroženy neuváženými těžebními zásahy. Obrovské holiny, které můžeme vidět při příchodu k pramenům Vltavy, směrem od Černé hory nebo od Stráže způsobila snaha lesníků chránit porosty před tímto broukem. Kácení napadených stromů vytváří holiny a vítr, který se opírá do otevřeného porostu, je dále rozšiřuje. Když se orkán Kyrill v roce 2007 přehnal Šumavou, zanechal za sebou polomy zasahující až do první zóny ochrany přírody u pramene Vltavy. Správa parku ponechala padlé kmeny na místě. Chrání totiž půdu před erozí a poskytují mladým stromkům ochranu.

Na odlesněné plochy může prudce svítit slunce, což poškozují lesní půdu. Déšť ji zčásti odnáší pryč a zvyšuje erozi. Řada lesních druhů rostlin, živočichů, hub a většina důležitých mikroorganismů na holinách nepřežije.

Další těžba napadených smrků by zde zničila unikátní zbytek horského pralesa a svah Černé hory s prameny Vltavy proměnila v paseku s pařezy. Nevykácený les s uschlými stromy ale hospodář s vodou lépe než obnažená půda: nevysychá, účinněji zadržuje srážky a postupně uvolňuje vodu do pramenů.

V roce 2003 rozšířil vítr holinu z jižního úbočí Černé hory až k hranici pralesa v první zóně Prameny Vltavy. S ještě větší silou se do otevřeného porostu opřel orkán Kyrill v lednu 2007. Pokácel stromy až u samotných pramenů Vltavy. →

Místo pro divočinu

Posláním parku je chránit bohatství a přirozený vývoj ekosystémů, vytvořit podmínky pro prosperitu obcí a umožnit poznání přírody formou šetrné turistiky. Ochrana přírodních proměn ekosystémů má mimořádný význam. Umožňuje nám například poznávat, jak lesy reagují na probíhající změny podnebí. Postihnout všechny aspekty těchto složitých procesů lze pouze na větším území – v národních parcích.

Národní park musí zároveň tvořit pevné zázemí lidem, kteří žijí v okolí. Při dobrém vedení se to daří. V zahraničí národní parky obvykle přinášejí ekonomickou vzpruhu celému regionu.

Hnutí DUHA usiluje o dodržování mezinárodních pravidel péče o národní parky i na Šumavě. To znamená ponechat v režii přírody nejcennější jádrová území, zejména horské lesy, zbytky pralesů, podmáčené lesy a rašeliniště. A dále nevytvářet holiny v centrálních částech parku, kde se v budoucnu počítá s rozšířením jádrových zón. Proti kůrovci je potřeba zasahovat pouze v okrajových částech národního parku, aby se nerozšířil do okolních hospodářských lesů.

Další informace včetně možnosti objednat si zasílání aktuálních informací o šumavském národním parku najdete na www.hnutiduha.cz/sumava.

Prátes 25 let po odumření straych stromů.

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

- A** › Bratislavská 31, 602 00 Brno
- T** › 545 214 431
- F** › 545 214 429
- E** › pratele@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti. Dále byl tento materiál vytištěn díky finanční podpoře SFZP ČR, Přátel Šumavy o. s. a ČNFB.

Zpracovali Zuzana Hlaváčová a Jaromír Bláha.

Foto: Wikimedia, archiv Hnutí DUHA a archiv Správy Národního parku Šumava, J. Bohdal, V. Silovský

Vydalo Hnutí DUHA, červenec 2009.

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás.

„...živelná dění, málo posud a částečně jen člověkem ovládané, samy prospěšný na konec stav zemi vytvářejí, třeba s počátku působení jich zhoubným býtí se zdálo.“

Josef Váchal, Šumava umírající a romantická, 1932

„Zbytky smrkových pralesů se u nás dochovaly pouze tam, kde nikoho z předchozích generací lesníků nenašlo zasahovat proti kůrovci.“

Ing. Leo Košťál, lesník, člen odborného grémia ministra životního prostředí pro národní parky